

Vprašanja Združenja občin Slovenije

1. ŠTEVILO OBČIN – RES PROBLEM ALI LE PRIROČNA DIMNA ZAVESA?

V Sloveniji imamo 212 občin. Pogosto slišimo, da jih je preveč, a občine opozarjajo, da je pravi problem drugje: država jim nalaga vedno več nalog, financiranja pa ne prilagodi. Kako vaša stranka gleda na število občin in njihovo vlogo? Boste občine obravnavali kot razvojne partnerje ali kot podaljšek državne uprave?

Razprava o številu občin je pogosto zgrešena. Ključno vprašanje ni, ali je 212 občin preveč, temveč ali imajo občine realne pristojnosti, stabilno financiranje in razvojno vlogo. Socialni demokrati občine razumemo kot razvojne partnerje države, ne kot podaljšek ministrstev.

Socialni demokrati smo prepričani, da morajo biti lokalne skupnosti vpete v odločanje o razvoju države in sektorskih politik.

Zavzemamo se za:

- ponovno vrednotenje nalog občin glede na dejanske funkcije,
- diferenciacijo med mestnimi središči, obmejnimi, gorskimi in podeželskimi občinami,
- spodbujanje medobčinskega povezovanja tam, kjer to prinaša racionalnost in prihranke.

Ne zagovarjamo administrativnega ukinjanja občin. Spodbujamo funkcionalno povezovanje, skupne uprave in skupne razvojne projekte. Predvsem tam, kjer to izboljša storitve za ljudi.

2. CENTRALIZACIJA – SLOVENIJA JE MED NAJBOLJ CENTRALIZIRANIMI DRŽAVAMI V EU
Občine opozarjajo, da je Slovenija izrazito centralizirana, kar duši lokalni razvoj. Ali menite, da imajo občine dovolj avtonomije? Katere konkretne sistemske spremembe boste uvedli, da se končno zmanjša centralizacija in se poveča avtonomija lokalne samouprave?

Slovenija je izrazito centralizirana. To zavira razvoj regij in duši lokalne pobude. Občine danes nimajo dovolj dejanske avtonomije, ki pa jo determinira zlasti pomanjkanje finančnih sredstev za uresničevanje lokalnega programa.

Zato zagovarjamo:

- Vzpostavitev pokrajin kot druge ravni lokalne samouprave, po široki razpravi in pripravi zelene knjige o regijah (z različnimi scenariji ustanovitve);
- Jasno razmejitev nalog med državo, pokrajinami in občinami;
- Krepitev fiskalne avtonomije občin in stabilne vire financiranja;
- Večjo vlogo občin pri gospodarskem razvoju in prostorskem načrtovanju

3. PARTNERSKI DIALOG – NE LE NA PAPIRJU, AMPAK V PRAKSI

Občinska združenja opozarjamo, da je dialog z državo pogosto zgolj formalen. Kako boste zagotovili, da bodo občine dejansko vključene v pripravo zakonodaje? Ali boste uvedli samostojen resor za lokalno samoupravo, ki bo imel realno moč in ne le simbolne pristojnosti?

Formalni dialog ni dovolj. Občine morajo biti vključene že v fazi priprave zakonodaje.

V programu imamo zapisano načelo transparentnega in demokratičnega sprejemanja predpisov, z obveznim vključevanjem javnosti in deležnikov. To pomeni:

- obvezno sistemsko vključevanje reprezentativnih združenj občin v pripravo zakonov, ki posegajo v lokalno samoupravo,
- zakonodajno sled in zgodnje posvetovanje,
- evalvacijo učinkov zakonodaje po sprejemu.

Podpiramo tudi okrepitev resorja za lokalno samoupravo, ki ne sme biti zgolj administrativna enota, temveč koordinator regionalnega razvoja in medresorskega usklajevanja.

4. POKRAJINE – VEČ KOT 30 LET ČAKAMO NA DRUGO RAVEN SAMOUPRAVE

Ustava predvideva pokrajine, a politične volje ni. Ali se vaša stranka zavezuje, da bo v naslednjem mandatu ustanovila pokrajine? Če ne, kako boste zagotovili učinkovitejši regionalni razvoj in zmanjšali preobremenjenost države s pristojnostmi?

Socialni demokrati regionalni razvoj razumemo kot pomemben potencial za višjo kakovost javnih storitev in enakomernejši razvoj tako posameznih delov države, kakor tudi države kot celote. Slovenija je danes izrazito centralizirana, zato potrebujemo močnejšo regionalno raven, ki bo sposobna načrtovati in izvajati razvojne politike bližje ljudem in gospodarstvu. Socialni demokrati smo že v aktualnem mandatu s prenovo zakonodaje na področju skladnega regionalnega razvoja in pripravo strategije regionalnega razvoja Slovenije do leta 2050 dokazali, da se zavedamo pomembnosti regionalnega razvoja in imamo jasno vizijo ter pripravljene konkretne ukrepe in projekte na tem področju.

Glede ustanovitve pokrajin ugotavljamo, da vsi pretekli poskusi niso dosegli potrebnega soglasja, vendar je to vprašanje treba odpreti znova in iskati politični konsenz – z jasnim ciljem razvoja, ne administrativne delitve.

V volilnem programu imamo Socialni demokrati predvideno poglobitev dialoga med političnimi deležniki, lokalnimi skupnostmi in regijskimi deležniki o možnih scenarijih razvoja regionalne samouprave in ustanovitve regij v okviru priprave zelene knjige o regijah.

To pomeni, da moramo k temu vprašanju pristopiti funkcionalno in vsebinsko, ne zgolj organizacijsko. Najprej si moramo jasno dogovoriti, katere naloge naj pokrajine opravljajo – kaj bi bilo smiselno prenesti z občin na pokrajinsko raven (naloge, ki presegajo posamezno občino), ter katere pristojnosti bi se z države prenesle na regije, na primer na področju regionalnega razvoja, prostorskega načrtovanja, prometa in upravljanja določenih javnih storitev.

Šele ko bo jasno opredeljeno, katere funkcije in odgovornosti bi pokrajine imele ter s kakšnimi stabilnimi finančnimi viri bi razpolagale, bo mogoče govoriti o konkretnih izvedbenih korakih. Pokrajine morajo nastati kot razvojno orodje za policentrični razvoj in boljšo kakovost življenja v vseh slovenskih regijah, ne kot politični kompromis brez jasnih nalog in odgovornosti.

5. RAZVOJNE RAZLIKE – MAJHNE OBČINE NE MOREJO VEČ ČAKATI

V Sloveniji je 105 občin z manj kot 5.000 prebivalci, med njimi pa kar 7 občin z manj kot 1.000 prebivalci. To pomeni, da je več kot polovica vseh slovenskih občin majhnih, hkrati pa prav te občine opozarjajo, da brez dodatne podpore ne morejo zagotavljati niti osnovnih storitev, ki jih je država nanje prenesla.

Majhne občine so hrbtenica slovenskega prostora, a so hkrati najbolj finančno ranljive, saj imajo najmanj lastnih prihodkov in so najbolj odvisne od državnih sredstev, ki pa realnim stroškom že dolgo ne sledijo. Katere konkretne ukrepe bo vaša stranka sprejela za zmanjšanje razvojnih razlik in za krepitev manjših občin, ki predstavljajo več kot polovico slovenskih občin in so ključne za ohranjanje poseljenosti, storitev in razvoja celotne države?

Majhne občine niso anomalija, ampak osrednji člen, kmetijstva, upravljanja prostora in socialne kohezije. A brez sistemskih prilagoditev ne morejo izvajati nalog, ki jim jih nalaga država.

Zato predlagamo:

- diferencirano financiranje glede na dejanske stroške izvajanja nalog (oddaljenost, demografija, razpršenost),
- stabilno financiranje obmejnih, gorskih in razvojno ogroženih območij,
- spodbujanje medobčinskih razvojnih projektov in skupnih uprav,
- večjo vlogo občin pri črpanju razvojnih sredstev in vključevanje v odločanje o državnih projektih

6. FINANCIRANJE OBČIN, POVPREČNINA – OBČINE SO URADNO PODFINANCIRANE ZA SKORAJ 20 %

Po uradnih podatkih in analizah občine opozarjajo, da povprečnina zaostaja za realnimi stroški za skoraj 20 %. To pomeni, da občine vsako leto iz lastnih prihodkov krpajo naloge, ki jih je določila država. Kako boste zagotovili, da bo povprečnina končno pokrivala dejanske stroške? Boste uvedli avtomatsko indeksacijo, da se občine ne bodo več vsako leto borile za preživetje?

Če so občine podfinancirane za skoraj 20 %, gre za sistemsko napako, ne za pogajalski problem. Podpiramo:

- realno uskladitev povprečnine z dejanskimi stroški izvajanja zakonskih nalog,
- uvedbo avtomatske indeksacije (vezane na inflacijo in rast stroškov javnih storitev),
- jasen in transparenten model izračuna,
- dolgoročni dogovor med državo in združenji občin, ki ne bo vsakoletni politični boj.

Občine morajo imeti predvidljivo financiranje, če želimo zagotoviti stabilnost javnih storitev in zadostnost lokalne infrastrukture.

7. EU SREDSTVA – ZARADI SLABE DRŽAVNE ORGANIZACIJE IZGUBLJAMO RAZVOJNE PRILOŽNOSTI

Aktualni podatki o izvajanju Programa EKP 2021–2027 (EU del) ob koncu februarja 2026 kažejo, da dinamika izvajanja poteka stabilno in skladno z načrtovanim investicijskim ciklom.

Skupno je bilo od 3,1 milijarde evrov razpoložljivih pravic porabe:

- izdanih odločitev o podpori za 2,01 milijarde evrov (65 %),
- potrjenih operacij za 1,4 milijarde evrov (45 %),
- izplačil iz državnega proračuna za 394 milijonov evrov (13 %).

To pomeni, da je več kot dve tretjini sredstev že razvojno umeščenih v konkretne projekte, skoraj polovica sredstev je v fazi izvajanja, izplačila pa sledijo dejanski realizaciji na terenu.

Podatki torej potrjujejo, da so sredstva v veliki meri že programsko razporejena in prehajajo v fazo izvajanja. Pri kohezijski politiki je običajno, da je v prvi polovici obdobja poudarek na pripravi in potrjevanju projektov, medtem ko izplačila pospešeno sledijo v nadaljevanju izvajanja. Številke ne kažejo systemske neučinkovitosti države, temveč fazo investicijskega cikla, kjer so projekti že umeščeni in potrjeni, tempo izplačil pa je neposredno vezan na napredovanje del na terenu. Ključno ostaja, da zagotovimo kakovostno izvedbo, saj je dolgoročni razvojni učinek pomembnejši od zgolj formalno hitrega črpanja.

Očitek o neučinkovitosti ne drži. Slovenija je v finančnem obdobju 2014–2020 uspešno počrpala vsa razpoložljiva sredstva skladno s finančnimi mejniki. Samo v letu 2023 je bilo realiziranih za približno milijardo evrov projektov.

V letu 2024 smo počrpali še 428 milijonov evrov solidarnostnega sklada, ki smo jih pridobili dodatno poleg redne kohezijske ovojnice za sanacijo po poplavih avgusta 2023 – in ta sredstva so že v celoti izvedena na terenu.

Tudi v aktualnem obdobju 2021–2027 Slovenija sredstva evropske kohezijske politike koristi skladno z načrtovanimi finančnimi mejniki. Zelo uspešni smo tudi pri čezmejnih programih Slovenija–Hrvaška, Slovenija–Italija, Slovenija–Avstrija in Slovenija–Madžarska, kjer smo presegli finančne mejnike in praktično dodelili vsa razpoložljiva sredstva.

Za občine so v tem obdobju zagotovljena pomembna sredstva preko dveh mehanizmov:

- Celostne teritorialne naložbe v višini približno 180 milijonov evrov,
- Dogovor za razvoj regij v višini približno 450 milijonov evrov.

Projekti so izbrani, dogovori podpisani, sredstva zagotovljena.

Črpanje poteka na podlagi izvedenih projektov in predloženih zahtevkov za povračilo. Dejstvo pa je, da je realizacija na terenu pri nekaterih projektih počasnejša, kot bi si želeli. To kaže predvsem na potrebo po še boljši pripravi projektov v začetnih fazah ter tesnejšem sodelovanju med državo, regijami in občinami.

Ob tem je potrebno posebej poudariti, da je Slovenija izjemno uspešna pri pridobivanju sredstev na centralizirani ravni Evropske unije. V okviru razpisa CEF je bilo prijaviteljem iz Slovenije odobrenih več kot 167 milijonov evrov nepovratnih sredstev za deset projektov, od tega 156 milijonov evrov za projekt Drugi tir. Še posebej uspešna je bila Slovenija pri kandidiranju za IPE kohezijska sredstva, kjer je bila konkurenca izjemno zaostrena. Kljub temu je Sloveniji uspelo pridobiti 170 % prvotno predvidene kohezijske ovojnice, kar predstavlja najvišji možni znesek, ki ga lahko posamezna država članica izjemoma doseže. Slovenija je bila prav tako uspešna na centraliziranem evropskem razpisu za pridobitev visoko zmogljivega superračunalnika. Nova infrastruktura v Mariboru bo nadgradila obstoječe zmogljivosti superračunalnika Vega. Pri tem je Slovenija dosegla največ točk med prijavitelji, projekt, vreden 150 milijonov evrov (polovico bo prispevala EU) pa je bil deležen številnih pohval.

Trditev, da je Slovenija je v aktualnem obdobju neučinkovita pri črpanju evropskih sredstev, ni korektna.

8. KADROVSKA PODHRANJENOST – OBČINE NE MOREJO IZVAJATI NALOG BREZ SISTEMSKÉ PODPORE

Občine opozarjajo, da se soočajo z izrazitim pomanjkanjem strokovnih kadrov, med drugim na področjih prostorskega načrtovanja, javnih naročil, socialnega varstva, urejanja okolja ter priprave in izvajanja evropskih projektov, hkrati pa jim država nalaga vse več vsebinsko in administrativno zahtevnih nalog.

Ker je Slovenija decentralizirana država, prenos pristojnosti nazaj na državno raven ne predstavlja rešitve. Katere konkretne ukrepe bo vaša stranka uvedla za krepitev strokovnih in kadrovskih zmogljivosti občin – na primer skupne strokovne službe, sistemsko sofinanciranje kadrov, poenostavitev postopkov ali druge rešitve, ki bodo občinam omogočile učinkovito izvajanje nalog?

Kadrovska podhranjenost občin je eden ključnih strukturnih problemov lokalne samouprave. Država prenaša nove in zahtevnejše naloge (prostorsko načrtovanje, javna naročila, evropski projekti, socialne storitve), ne da bi zagotovila ustrezne kadrovske in finančne pogoje za njihovo izvajanje. To ni decentralizacija – to je administrativno prelaganje odgovornosti.

Prenos nalog nazaj na državo ni rešitev. Rešitev je sistemska krepitev lokalnih zmogljivosti.

Socialni demokrati predlagamo:

1. Sistematično sofinanciranje strokovnih kadrov

Država mora ob vsakem prenosu novih pristojnosti zagotoviti tudi namensko financiranje kadrov (npr. urbanisti, pravniki za javna naročila, projektni menedžerji za EU projekte). Brez tega gre za vprašljiv prenos obveznosti brez virov.

2. Skupne strokovne službe in medobčinske centre kompetenc

Spodbujamo vzpostavitev regijskih ali medobčinskih strokovnih centrov (prostorsko načrtovanje, javna naročila, evropski projekti, digitalizacija), ki jih država finančno stimulira.

3. Poenostavitev zakonodaje in administrativnih postopkov

Socialni demokrati se zavedamo, da je eden ključnih razlogov za kadrovske izčrpanje občin prav prenормiranost sistema. Predpisi so pogosto preobsežni, medsebojno neusklajeni in preveč podrobno določajo postopke, kar majhnim občinskim upravam nalaga nesorazmerno administrativno breme.

4. Digitalna podpora in standardizacija postopkov

Vzpostavitev enotnih digitalnih orodij za javna naročila, prostorske evidence in upravne postopke, ki zmanjšujejo potrebo po podvajanju znanj v vsaki posamezni občini.

5. Program kadrovskega razvoja za lokalno upravo

Poseben program štipendij, pripravništev in kroženja kadrov med državno in lokalno ravno, da lokalna uprava postane strokovno privlačno delovno okolje.

6. Diferenciran pristop do majhnih občin

Majhne in razvojno ogrožene občine potrebujejo drugačen pristop, ki jih ne enači z mestnimi občinami.